

"...

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

İptal ve yürürlüğün durdurulması istemini de içeren dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"01.06.2000 tarih ve 4572 sayılı Kanun, 16.06.2000 tarih ve 24081 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ancak sözkonusu Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası ile geçici 1. maddesinin (D) ve (E) bentleri Anayasa'ya aykırıdır.

A) 4572 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası Anayasa'ya Aykırıdır.

4572 Sayılı Kanun'un maddesi, 2. fıkrası bakımından Anayasa'nın 48. ve 171. maddelerine aykırıdır.

3. maddenin ikinci fıkrası aynen şöyledir;

"Kooperatif ve birliklerin, ilk işleme hüviyetindeki işletme ve tesisleri dışında kalan sonraki üretim aşamaları için kuracakları iktisadi işletmeler, anonim şirket statüsünde ayrı bir tüzel kişilik olarak kurulup faaliyet gösterirler."

a) 3. maddenin 2. fıkrası Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerine aykırıdır.

Bilindiği gibi kooperatif ve birlikler birer "tüzel kişi"; hak sahibi birer varlıktırlar. Bu yüzden Anayasa'nın 48. maddesinin ilk kelimesinin "herkes" sözcüğünün kapsamına girerler.

"Herkes" gibi kooperatif ve birlikler de, diledikleri alanda çalışma hak ve hürriyetine sahiptirler.

Devlet, bunların güvenlik ve kararlılık içinde çalışmalarını sağlayacak tedbirleri alır. (Any.M.48)

Çünkü;

"Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir" (Any.M.49/1)

Devletin görevi, herkesin çalışma hak ve hürriyetini güvence altına almaktır, yoksa bir takım bahanelerle -sözkonusu hak ve hürriyetleri- kısıtlamak, hatta ortadan kaldırmak değildir.

Halbuki 4572 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası, bir kısım çalışma hakkını kooperatif ve birliklerin elinden almaktadır.

Bu yüzden 2. fıkra, Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerine aykırıdır.

Gerçekten kooperatif ve birliklerden, kendi ürünlerini belli bir aşamadan sonra işlemeye devam edebilmeleri için, kendilerinin dışında, "anonim şirket statüsünde ayrı bir tüzelkişilik" oluşturmalarını talep etmenin hiç bir Anayasal dayanağı olamaz.

Böyle bir düzenlemenin "rasyonel ekonomik dayanağı"da olamaz. Çünkü modern ekonomilerde, imkanı olan ve fırsat bulan her işletme "iç ve dış tasarruflar"dan istifade etmek için "dikey entegrasyon"a gitmekte, "işletmeler zinciri" oluşturmakta, "holdingleşmekte"dir.

Nitekim "şirket evlilikleri" diye bilinen holding birleşmeleri, bu durumun uygulamadaki somut örnekleridir.

Kısaca 4572 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası, hem

- Modern ekonominin gereklerine hem de
- Anayasa'nın 48. ve 49 maddelerine aykırıdır, mutlaka iptal edilmelidir.

b) 4572 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası Anayasa'nın 171. maddesine aykırıdır.

Anayasa'nın 171. maddesine göre;

"Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır."

Yarı mamül hale getirdikleri ürünleri işleyip tam mamül hale getirebilmeleri için kooperatif veya birlikleri, kendilerinden ayrı anonim şirketler şeklinde yeni tüzelkişilikler oluşturmaya mecbur kılmanın,

- Kooperatifçiliği geliştirmeye bir katkısı olmayacağı gibi
- Milli ekonomiye ve
- Tüketicinin korunmasına da, bir katkısı olmayacaktır.

Tam aksine, iktisadi işletmeleri parçalayarak üretim ölçeğini küçük birimlere ayıracağı için;

- Kaynak israfına yol açacak, maliyetleri artıracak: maliyet enflasyonuna sebep olacak, ekonomiyi ve tüketiciyi olumsuz yönde etkileyecektir.

Sonuçta, Anayasa'nın 171. maddesine aykırı durumlar ortaya çıkacaktır.

B) 4572 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesinin (D) ve (E) bentleri Anayasa'ya aykırıdır.

1) Geçici 1. maddenin (D) bendi Anayasa'nın 171. maddesine aykırıdır.

Geçici 1. maddenin (D) bendi, "dört yıl" süreyle görev yapacak olan "yedi kişilik" bir "yeniden Yapılandırma Kurulu" kurmaktadır.

Geçici 1. maddenin (D) bendinin Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun oluşumunu düzenleyen 2. fıkrası aynen şöyledir.

"Yeniden Yapılandırma Kurulu'na, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en çok altı ay içinde Bakanlık ve Hazine Müsteşarlığı mensupları, üniversite öğretim üyeleri veya kooperatifçilik veya işletmecilik konusunda bilgi ve deneyim sahibi kişiler arasından, biri Bakanlık mensuplarından olmak üzere dört üye Sanayi ve Ticaret Bakanı, biri Hazine Müsteşarlığı mensuplarından olmak üzere iki üye Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanı tarafından, bir üyede birliklerin yönetim kurulu üyeleri içinden kendi aralarında yapacakları seçim ile belirlenir ve Bakanlar kurulunca en çok dört yıl görev yapmak üzere atanır. Yönetim kurulu üyeliği sona eren birlik temsilcisinin Yeniden Yapılandırma Kurulundaki görevi de sona erer. Boşalan üyeliklere aynı usule göre atama yapılır. Kurul üyeleri, kendi aralarından üye tam sayısının salt çoğunluğu ile bir başkan ve bir başkan vekili seçer."

Görüldüğü gibi Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun, birliklerce belirlenen üyesi dahil, yedi üyesinin tamamı hükümet tarafından atanacaktır. Kaldı ki, bu Kurul'da ülke çapında hizmet veren 16 birlik ve kooperatifi temsilen bir tek üyenin bulunması, fiilen 15 birlik ve kooperatifin Yeniden Yapılandırma Kurulu'nda temsil edilmemesi anlamını taşımaktadır. Ayrıca (D) bendinin 1. fıkrasının son cümlesine göre de;

"Kurul, Sanayi ve Ticaret Bakanı'na karşı sorumludur."

Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na karşı sorumlu olması, üyelerinin belirlenme ve atanma biçimi, Devletin, bütün kooperatif ve birliklere, resmen ve fiilen el koyması anlamına gelmektedir.

Halbuki Devletin kooperatiflerle birlikler üzerinde "idari vesayet yetkisi" dahi yoktur.

Malumları olduğu üzere, Anayasa'nın 171. maddesinin ilk şeklinde yer alan ve kooperatifler konusunda Devlete her türlü "kontrol ve denetim" yetkisi veren, bu yüzden de geniş tartışmalara yol açan hatta Anayasa Mahkemesi'nin kooperatiflerle ilgili kararlarına (T.26.6.1986, E.1985/9, K.1986/14 ve T.13.1.1987, E.1985/22, K.1987/2) dayanak teşkil eden ikinci fıkra (171. maddenin 2. fıkrası), 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı Kanun ile Anayasa'dan çıkarılmıştır.

Bu yüzden, 4572 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesinin (D) bendinin 1. ve 2. fıkralarının Anayasal dayanağı yoktur; iptal edilmeleri icap eder.

Geçici 1. maddenin (D) bendinin 1.ve 2. fıkraları iptal edilince diğer (3., 4., 5., 6. ve 7.) fıkralarında uygulanma olanakları kalmadığı için 2949 sayılı Kanun'un 29/2. maddesi uyarınca iptal edilmeleri gerekir.

2) 4572 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesinin (E) bendi de Anayasa'nın 2., 10. ve 171. maddelerine aykırıdır.

Geçici 1. maddenin (D) bendi iptal edilince, (E) bendinin 1. ve 2. fıkralarının uygulanma olanağı kalmayacaktır. Bu yüzden (E) bendinin 1. ve 2. fıkralarında da iptalleri gerekir.

(E) bendinin 3. fıkrası;

"Kooperatif ve birliklere, genel bütçeden yeniden yapılandırma amacıyla 2000 yılı Bütçesinden tahsis edilen ödenekler ile uluslararası finans kuruluşlarınca desteklenen projeler için sağlanan doğrudan ya da dolaylı mali kaynaklar ve kredi teminatları dışında Devlet veya diğer kamu tüzel kişilerinden herhangi bir mali destek sağlanamaz."

hükmünü taşımaktadır.

Anayasa'nın 171. maddesinde belirtildiği gibi;

- Milli ekonominin yararı,
- Üretimin artırılması,
- Tüketicinin korunması ve
- Kooperatifçiliğin gelişmesi,

için devlet desteğinin gerekli olduğu hallerde devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin kooperatif ve birliklere mali destek sağlamaması açıkça Anayasa'ya aykırı olacaktır.

Bu yüzden 3. fıkranın iptali gerekir.

Öte yandan hem 03.03.1949 tarih ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1. maddesine göre hem de işbu 4572 sayılı Kanun'un 6. maddesinin son fıkrasına göre kooperatifler ortak dışı elde edecekleri gelir sebebiyle kurumlar vergisi mükellefidir.

Sermaye şirketleri (anonim, limited, komandit şirketler), kamu iktisadi müesseseleri, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ve iş ortaklıkları gibi diğer kurumlar vergisi mükellefleri "yatırım indirimi" ve "vergi teşvikleri"nden istifade ederken kooperatiflerin kapsam dışı tutulması, Anayasa'nın 10. maddesine; eşitlik ilkesine aykırı düşecektir.

Bu yüzden de sözkonusu fıkranın iptali gerekir.

Geçici 1. maddenin (E) bendinin son (4) fıkrası Anayasa'nın 2. maddesine, Hukuk Devleti ilkesine aykırıdır. Bu yüzden sözkonusu fıkra iptal edilmelidir.

Anılan (4) fıkra şöyledir;

"Bakanlık, yeniden yapılandırma süresi içinde görev yapmak üzere, birlik denetim kurullarında, denetim veya kooperatifçilik konusunda deneyimli bakanlık mensupları arasından bir denetçi görevlendirebilir. Bu şekilde görevlendirilenlere en yüksek devlet memuru aylığından (ek gösterge dahil) fazla olmamak üzere Bakanlıkça belirlenecek net aylık ücret Birlikçe ödenir."

Görüldüğü gibi Bakanlığın re'sen görevlendirdiği denetçinin ücretini, mecburen birlik ödeyecektir.

Böyle bir uygulamanın Hukuk Devleti ilkesine ters düşeceği gayet açıktır.

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI SEBEPLERİ

1) 4572 sayılı Kanun'un dava konusu hükümleri (3. maddenin 2. fıkrası ile Geçici 1. maddenin D ve E bentleri) Anayasa'nın 2., 10. ve 171. maddelerine açıkça aykırıdır.

2) Dava konusu hükümlerin uygulanması halinde hem kooperatiflerle birlikler, hem ülke ekonomisi ve hem de Demokratik Hukuk Devleti telafisi imkansız bir takım zararlarla karşı karşıya gelecektir.

3) Dava konusu hükümler hakkında yürürlüğün durdurulması kararı verilirse hukuk sistemimizde herhangi bir boşluk belirmeyecektir.

4) Eğer anılan hükümler hakkında yürürlüğün durdurulması kararı verilmeyip de bilahare iptal kararı verilirse işbu iptal kararı büyük ölçüde etkisiz kalacaktır.

SONUÇ

Anayasa'nın 2., 10., 48., 49. ve 171. maddelerine açıkça aykırı olup uygulanması halinde hem kooperatiflerle birlikler, hem ülke ekonomisi hem de Demokratik Hukuk Devleti bakımından bir takım telafisi imkansız zararlar doğuracağı kesin bulunan 01.06.2000 tarih ve 4572 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası ile geçici 1. maddesinin (D) ve (E) bentleri hakkında acilen yürürlüğün durdurulması ve iptal kararı verilmesini saygılarımla arz ederim""